

(Informācijas) karš un medijpratība

22/03/2022

Latvijas Nacionālā bibliotēka

Dr.sc.comm. Klinta Ločmele

Tīmekļseminārs «Drošība, medijpratība un emocionālā inteliģence krīzes situācijās»

Medijpratība 3.0

22/03/2022

1

Līdz 2020. gada
martam

3

Sākot no 2022.
gada 24. februāra

2

2020. marts – 2022.
februāris

Plāns

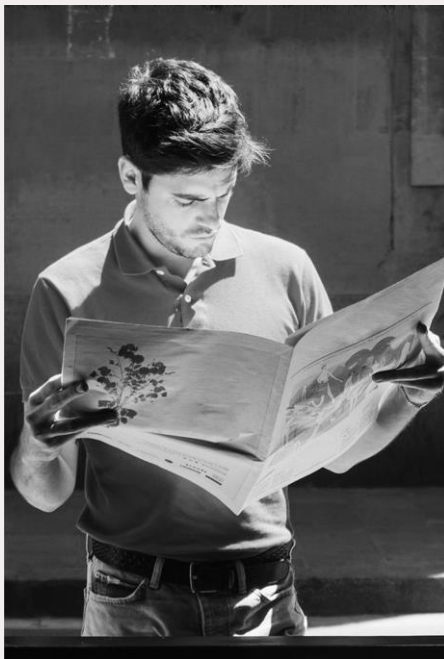
22/03/2022

01

Medijpratība 2.0

03

**Kam pievērst
uzmanību? Kur
iegūt informāciju?**

02

**Medijpratība 3.0 jeb
pārbaudījumi informācijas
lietošanā pēc 24.02.**

04

Rezumējums

Pandēmijas laika ietekmes uz informācijas vidi un medijpratību

22/03/2022

A black and white photograph of a person's hands typing on a laptop keyboard. The person is wearing a dark, long-sleeved top. The laptop is open and positioned on a desk. The background is bright and out of focus.

01

Medijpratība 2.0

Medijpratība 2.0

22/03/2022

Medijpratības ieteikumi, kas vieni paši vairs «nestrādā»

Uzticies ekspertam!

Uzticies aculiecinieku teiktajam!

Pārbaudi informāciju vismaz 2 avotos!

Pandēmijas konteksts

Nepieciešamība pēc daudz fleksiblākas medijpratības nekā vadīšanās pēc saraksta «5 ieteikumi viltus ziņu atpazīšanai»

Neskaidrības / neziņas tolerēšana

Milzīgs informācijas apjoms & intensīvs mediju lietojums

Uzticēšanās medijiem samazināšanās

Medijpratība 3.0

Sākot no 2022. gada 24. februāra

22/03/2022

02

Pārbaudījumi medijpratībai

Vairāk risku jau esošajās platformās

Dezinformācija intensīvākā formā

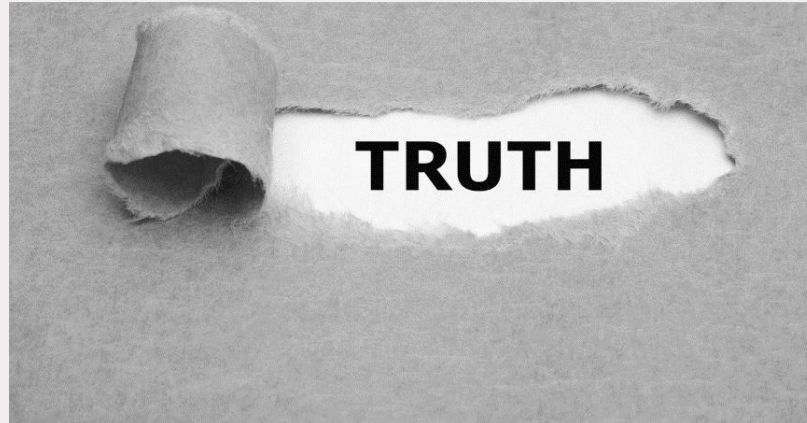
Apstākļos, kuros tiek apšaubīta patiesības vērtība

Kara propaganda

Konteksta izmaiņas

22/03/2022

Krievijas propaganda un dezinformācija, kas ietekmē pilsonisko sabiedrību, demokrātiju un **patiesības vērtību kā tādu.**

Jau esoši riski jaunā izpildījumā

1. Viltus profili ziedojumu vākšanai

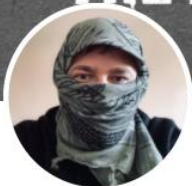
SOS_Ukrainai

@ukrainai_sos

UZMANĪBU!!! FB sākuši darboties viltus profili ar tieši tādiem mērķiem kā SOS palīdzība UA armijai - vāc ekipējumu, medicīnas līdzekļus, militāro inventāru u.t.t. Pirms ko dodat vai pārskaitat naudu, 2x PĀRBAUDIET!!!

Viltus profili II

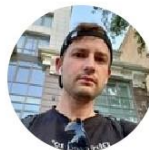
Illia Ponomarenko

@IAPonomarenko

Defense reporter with The Kyiv Independent. War, weapons, beer & heavy metal. A village guy from Donbas in a crusade for something better.

 Journalist Kyiv, Ukraine kyivindependent.com/author/illia-p...
 Joined March 2011

1,331 Following **1M Followers**

Illia Ponomarenko @IAPon... · 6M

I now have my own clones, haha.
Please make sure to report the shit out of them all.

Illia Ponomarenko
@IAPONMARENKO

Antwort an @KyivIndependent

Kindly follow my account, my other phone got damage during the Russia invasion can't access my old twitter account.

#Ukraine
#UkraineRussiaWar
#UkraineUnderAttack #UkraineWar

[Tweet übersetzen](#)

6:41 · 02 März 22 · Twitter for Android

 89 492 2,309

492

FAKE!!

2. (Aculiecinieku) video un foto, kas izmantoti neīstā kontekstā

22/03/2022

Dr Mark Twitchett   ... · 5h ·

Ukrainian military in Mariupol. The photo, taken by photographer Dmytro Muravsky, was posted on his Facebook page by volunteer Dmytro Chichera. "A photo that will go down in history," he said.

 34 1,187 3,753

Uzņemts 2016. gadā

Attēli un video ārpus konteksta II

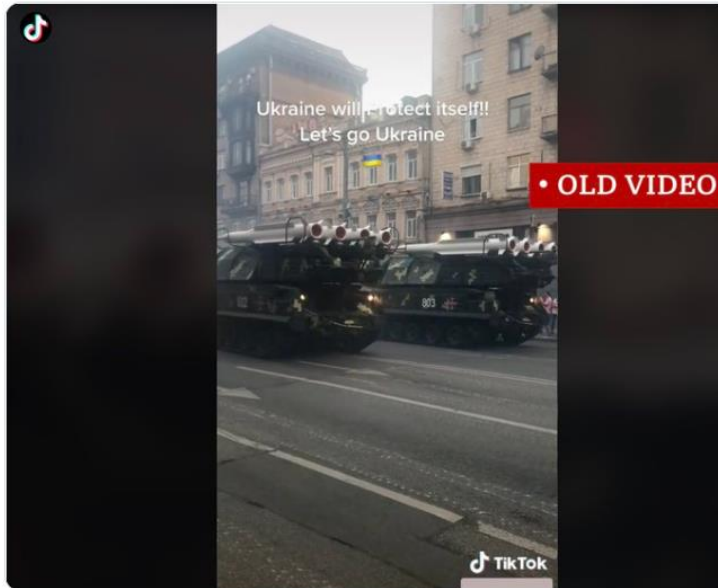

Shayan Sardarizadeh ✓
@Shayan86

Replying to @Shayan86

This TikTok video claiming to show scenes from the war on the streets of Kyiv has 9 million views. It is an old clip from an independence day military parade in the city.

3. Dziļviltojumi un video montāža: strauja izplatība

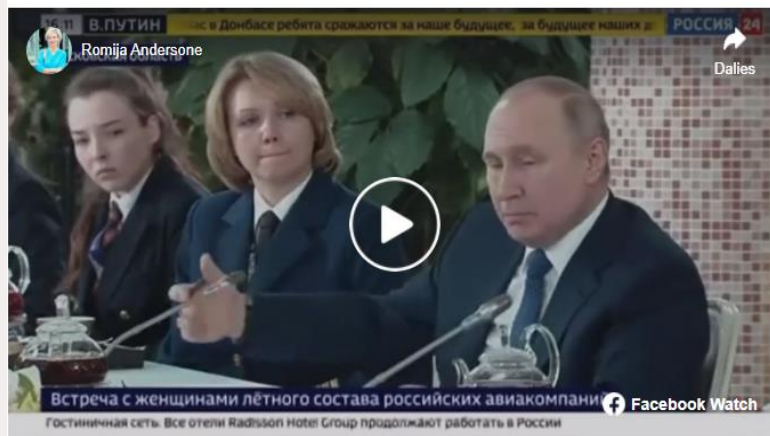
Fact check: The deepfakes in the disinformation war between Russia and Ukraine

Videos of Russia's Vladimir Putin and Ukraine's Volodymyr Zelenskyy have been used to create deepfakes with a message that favors their adversary. They are not true, but they still quickly spread online.

<https://www.dw.com/en/fact-check-the-deepfakes-in-the-disinformation-war-between-russia-and-ukraine/a-61166433>

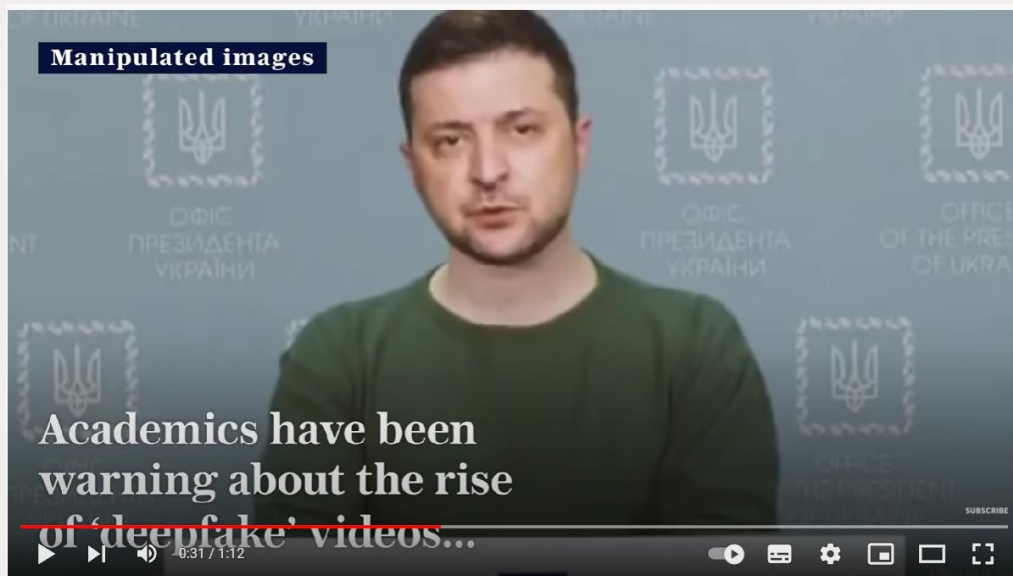
Dziļviltojumi un video montāža II

Tomēr jau pēc dažām stundām vairākās interneta vietnēs tika publicēts šis pats video ar saukļiem “lūk, kā melo Krievija un Putins”. Uzmanīgi skatoties ierakstu ir redzams – brīdī, kad Vladimirs Putins runājis žestikulē un viņa roka sniedzas līdz it kā uz galda esošajam mikrofonam, redzams, ka viņa pirksti kļūst “caurspīdīgi” un viņš žestikulē “caur mikrofonu” kā labākajās zinātniskās fantastikas filmās.

<https://www.la.lv/video-pirksti-cauri-mikrofonam-putina-tiksanas-ar-aeroflot-darbiniecem-inscenets-video-ko-parraidija-oficialie-zinu-kanali>

Dziļviltojumi un video montāža III

Deepfake video of Volodymyr Zelensky surrendering surfaces on social media

121 179 skatījumi • 2022. gada 17. marts

👍 678

🗨️ NEPATĪK

➦ KOPĪGOŠANA

⬇️ LEJUPIELĀDĒT

☰ SAGLABĀT

⋮

The Telegraph ✓

ABONĒT

<https://www.youtube.com/watch?v=X17yrEV5sl4>

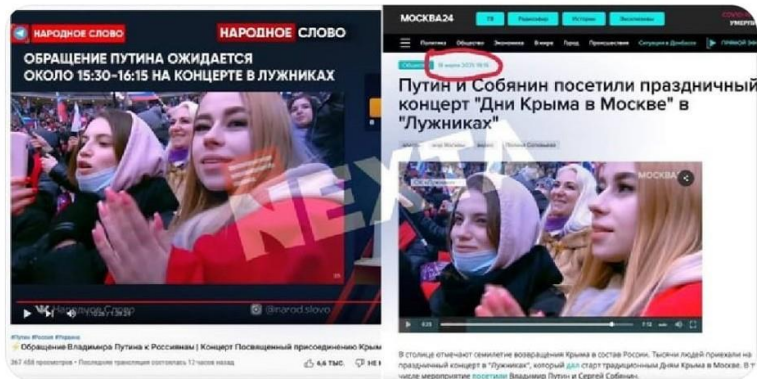
Dziļviltojumi un video montāža IV

Jautājumi par video satura autentiskumu

NEXTA
@nexta_tv

Some of the footage from yesterday's TV broadcast of the [#Luzhniki](#) concert strikingly matched a video from a year ago.

5:46 · 19 Mar 22 · [Twitter Web App](#)

694 Retweets 111 Quote Tweets 1,856 Likes

Joku video

1,316 views

0:06 / 0:20

4. Baumas vietējā līmenī

Prasme atšķirt viedokli no fakta

Krievijas veidots vēstījums par nepateicīgajiem Ukrainas bēgļiem u.c.

Vents A Krauklis
@VentsAKrauklis

Valgas/Valkas krievu vidū soctīklos tiek izplatīta "ziņa", ka ukraiņi Valgā uzbrukuši vairākām jaunām sievietēm un tās piekāvuši, jo tās savā starpā sarunājušās krieviski, viena esot nonākusi slimnīcā. Protams, salti meli, bet redzot kā šo "ziņu" šēro - augsne auglīga.

[Translate Tweet](#)

12:34 · 06 Mar 22 · [Twitter for Android](#)

8 Retweets 7 Likes

Tweet

Maira [redacted] · 1d
Šodien uzzināju stāstu, ka Valmierā ieradies ukraiņu puisēns, vēl nezina, ka bārenis... Ieradies zeķēs. Zeķēs, martā, viens. Autobusā braukuši arī mazie hokejisti ar mammām. Neviens nav pievērsis uzmanību, ka bērnam nav apavu. Ne Ukr, ne Rīgā. [#svešubernunav](#)

4

3

1

Jānis Baiks
@JanisBaiks

Replying to [redacted]

Labvakar! Šis stāsts nebūs patiess. Katra ziņa Valmierā šāda gadījuma nav, pajautāju visiem īstajiem sagaidītājiem.

[Translate Tweet](#)

20:59 · 17 Mar 22 · [Twitter for iPhone](#)

1 Quote Tweet 2 Likes

5. Izteikta tendence: dezinformācija, kas pasniegta kā patiesības atklāšana

ARTEM GVOZDKOV

This footage from a 2020 TV series is being shared with claims it shows actors being made up to be victims of the Ukraine war

Miracle! Death Ukrainians coming to life after dying on social media but caught on live camera.

This entire PR disaster is falling apart very fast.

From [redacted]

12:19 PM · Mar 1, 2022 · Twitter for iPhone

TWITTER

| Video of a climate change protest in Vienna is being presented as fake Ukrainian victims from the war

<https://www.bbc.com/news/60589965>

6. Augsts misinformācijas izplatīšanas risks

Vēlamies

- noticēt labajam
- noticēt tam, ko gribam, lai tas notiek
- palīdzēt vai dalīties ar informāciju, pašiem nezinot, ka tā NAV patiesa

Visegrád 24

@visegrad24

Grocery store in Moscow.

Well done Putin.

Visegrád 24 @visegrad24 · 7h

Update: This is a photo of a Prisma store, located in St Petersburg.

The Finnish retail and services cooperative S-Group has announced the closing of all its operations in Russia in early March.

The company runs 16 Prisma supermarkets and three hotels in St. Petersburg.

AFP News Agency retweeted

AFP Fact Check @AFP... · 26M

🇺🇦 😊 Ukraine's army is not using cats to spot Russian snipers.

The tweet about the "Panther of Kharkiv" was meant to be a joke

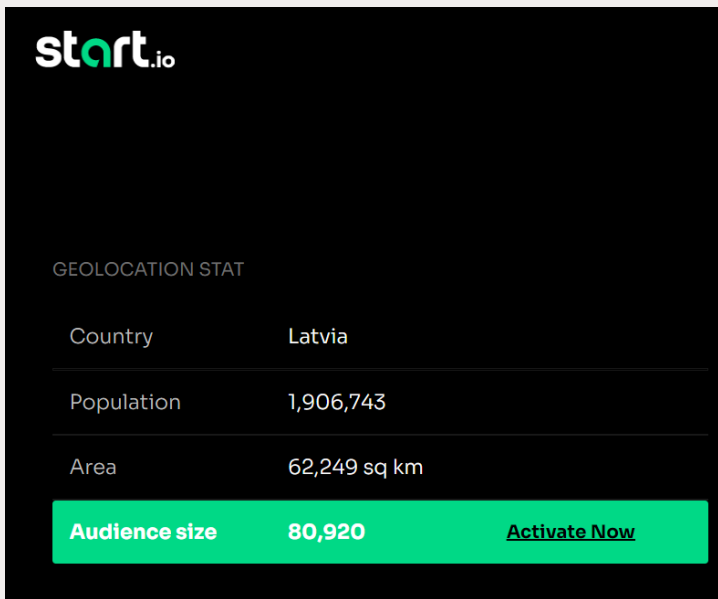
u.afp.com/PantherOfKhark...

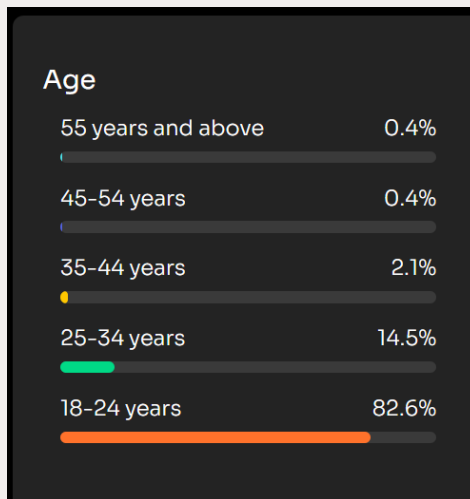
31 147

7. TikTok – jauniešu vidū populārs sociālais medijs

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā 24. februārī, ir būtiski pieaudzis ar Ukrainu saistītais saturs sociālajā medijā TikTok – videoklipi ar atzīmi #Ukraine 17. martā pārsniedza 30,5 miljardu skatījumu skaitu.

<https://www.theguardian.com/technology/2022/mar/19/tiktok-ukraine-russia-war-disinformation>

<https://www.start.io/audience/tiktok-users-in-latvia>

TikTok – daudz nepatiesa satura par karu Ukrainā

TikTok ir unikālas funkcijas, kas ļauj ātri izplatīt nepatiesu informāciju. "Algoritms pašlaik agresīvi reklamē ar Ukrainu saistītu saturu neatkarīgi no tā, vai tas ir paties vai nē."

Imrans Ahmeds, Center for Countering Digital Hate izpilddirektors

- «Russia nuclear bomb» video vairs nav pieejams, taču tam jau bija 18 miljonu skatījumu
- Video «Ukrainas karavīri atvadās no savām ģimenēm» (2,8 milj. skatījumu) – patiesībā video redzami ASV karavīri un viņu tuvinieki.

War as seen on TikTok: Ukraine clips get views whether true or not

Social media platform is a popular news source for young adults, but misinformation is commonplace

● **Russia-Ukraine war: live news**

From left: Nikita Redkar, a London-based TikToker; Pdotz, a popular British TikToker; and Niki Proshin, a 27-year-old Russian TikToker. Photograph: TikTok

<https://www.theguardian.com/technology/2022/mar/05/tiktok-ukraine-russia-invasion-clips-get-views-whether-true-or-not>

TikTok algoritms

TikTok izmanto “standarta” ieteikumu tehnoloģiju, kas lietotājiem galvenokārt ieteiks saturu, kas atbilst tam, ar kuru lietotāji iepriekš ir mijiedarbojušies. Ja lietotāji bieži skatās dezinformāciju vai misinformāciju, viņi, visticamāk, redzēs to vairāk.

TikTok was ‘just a dancing app’. Then the Ukraine war started

<https://www.theguardian.com/technology/2022/mar/19/tiktok-ukraine-russia-war-disinformation>

Kāpēc TikTok ir tik daudz dezinformācijas risku?

- Viena no pamata funkcijām – audio, vizuālā un audiovizuālā **satura remiksēšana** (lietotāji var augšupielādēt video un skaņas ierakstus bez atsaucēm uz oriģinālu, tāpēc ir grūti tos kontekstualizēt un veikt faktu pārbaudi.
- Lietotne ir radījusi tādu «**digitālo atmosfēru**», kurā pat pieredzējušiem žurnālistiem un pētniekiem var būt grūti atpazīt patiesību no baumām, parodijas vai safabricējuma.
- Lietotāji pārsvarā publicē saturu ar **pseidonīmu**.
- Satura augšupielādēs **datums** nav skaidri atainots.
- **Jaunumu «lentas» struktūra** – video tiek piedāvāti uzreiz viens aiz otra, tāpēc ir grūtāk meklēt papildu informācijas avotus.

Kam pievērst uzmanību?

22/03/2022

03

**Informācijas izvērtēšana un
faktu pārbaude**

Kam pievērst uzmanību?

Piemēri no Lsm.lv teksta tiešraides

- Informācijas avotam (no kurienes informācija iegūta un kas to ir teicis?)

21.03.2022 11.47

Kijivā atkal tiks ieviesta komandantstunda, atsaucoties uz pilsētas mēru Vitāliju Kļičko, ziņo "Meduza". Komandantstunda būs spēkā no 21. marta plkst. 20 līdz 23. marta plkst. 7.

"Rīt nestrādās veikali, aptiekas, degvielas uzpildes stacijas un iestādes," savā "Telegram" kanālā pavēstīja Kļičko.

BBC vēsta, ka ap 22.30 līdz 23 bija virkne skaļu šāvīnu trokšņu: "Sāpumā tu gandrīz nereaģē, tāpēc, ka pierodi. Tad nāk sitiena vilnis, kas iedragā mājas sienu un logus. Ir grūti pateikt, kas tas bija – vai tā bija pretraķešu sistēma, ko pilsēta ir izvietojusi pēdējo nedēļu laikā, vai arī tas bija trieciens. Taču šorīt mēs pamodāmies, redzot degošo ēku attēlus."

Krievijas prezidenta Vladimira Putina mērķis vairs nav Ukrainas galvaspilsētas Kijivas ieņemšana, vēsta laikraksts "Wall Street Journal", atsaucoties uz augstām amerikāņu amatpersonām.

Turpinājums

Piemēri no delfi.lv teksta tiešraides

11:24 Ukrainas prezidenta padomnieks šodien sacīja, ka pārņemt kontroli pār Kijivu joprojām nepārprotami esot Krievijas prioritāte, taču mēģinājums realizēt šādu plānu Maskavai būtu "pašnāvība".

Oleksijs Arestovičs piebilda, ka konflikts varētu beigties pēc divām līdz trim nedēļām.
(Sky News)

pirms 13 minūtēm

11:24 Vinnicas apgabalā policija aizturējusi diversantu grupu – piecus cilvēkus, kas pārcēlušies no Harkivas apgabala. Viņi uzturējuši pastāvīgus kontaktus ar Krievijas militārpersonām un nodevuši viņiem savākto informāciju. (Liga.net)

pirms 13 minūtēm

11:21 ANO Bēgļu aģentūra otrdien ziņojusi, ka jau vairāk nekā 3.5 miljoni cilvēku ir pametuši Ukrainu.

Lielākā daļa bēgļu dodas uz Poliju, taču galamērķis arī ir Ungārija, Rumānija, Slovākija un Moldova. (Sky News)

pirms 16 minūtēm

Par otrā avotā neapstiprinātu informāciju kvalitatīvi mediji piebilst, ka apstiprināt šo informāciju citos avotos nav iespējams

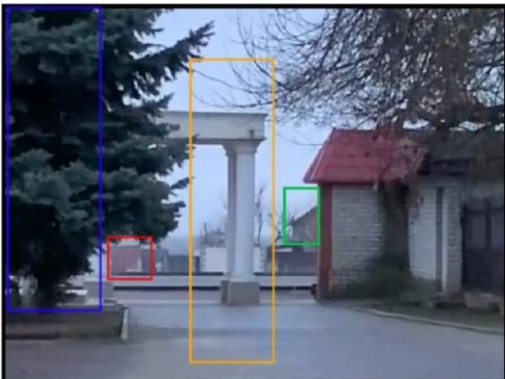
08:10 Ukrainas armijas Ģenerālštāba jaunākajā ziņojumā līdzās jau pieminētajām apgādes problēmām, pieminēta arī krievu karavīru nepakļaušanos pavēlēm. Sumu apgabala Ohtirkas rajonā aptuveni 300 iebrucēju atteikušies doties uzbrukumā un ar 70 tehnikas vienībām pametuši operācijas norises rajonu, apgalvo Ģenerālštābs. Šī informācija pašlaik nav neatkarīgi pārbaudīta.

Piemērs no delfi.lv teksta tiešraides

Lielu daļu attēlu / video var verificēt Ģeolokācijas noteikšana

Location of VDV BMD-2s in this video in Chornobaivka, Kherson Oblast, Ukraine.

46.691212, 32.545098

↻ Eliot Higgins retweeted

Benjamin Strick ✓ @BenDo... · 33M ·

Geolocation of new footage posted by Chechen Kadyrov group is still showing footage from Babyntsi (Бабинці), here: 50.640541, 30.023239. (Geolocation from 7/3 is here: [twitter.com/BenDoBrown/sta...](https://twitter.com/BenDoBrown/status...))

Premysl Czech @CzechPre... · 3h

Chechen (Kadyrov) special forces liberated another Ukrainian villag...

1

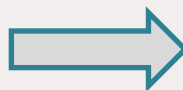
↻ 25

♡ 53

Statistikas / datu atainojums

- Cik precīzas ir socioloģiskās aptaujas totalitārā valstī?
- Kritušo skaits utt.
- Karadarbības norises vietu korekts atainojums kartē

Pinned Tweet

Roman Motychak @motytchak · 2 Mar

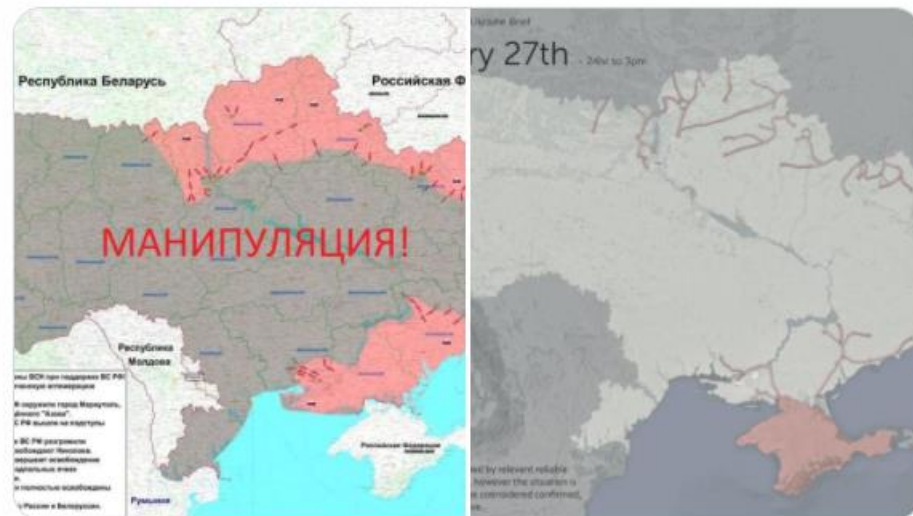
dear Western journalists...

there is a crucial distinction, guys, between the left map and the right map.

russians move by big roads, hence it is just misleading to deem all the territory between those roads as russian.

it is not.

it is where the civilians fight them.

Александр Коваленко

133

4,584

13.4K

Ja ir svešvalodu zināšanas – faktu pārbaudītāju organizācijas un iniciatīvas

0,300 Tweets

WHEN IN DOUBT, PLEASE REACH OUT
To verify misinformation seen on WhatsApp, please send suspicious messages, photos & videos to the AFP India WhatsApp helpline +91 95999 73984.

AFP
Fact Check

Follow

AFP Fact Check @AFPFactCheck
@AFPFactCheck

Fact-checking by @AFP The world's biggest network of fact checkers covering more than 80 countries. Elsewhere on Twitter: u.afp.com/AFPFactCheck

Worldwide factcheck.afp.com Joined May 2018

148 Following 64.6K Followers

PolitiFact @PolitiFact · 29M

According to one story being shared on Facebook, Russia has a noble aim for its war against Ukraine: to end child trafficking there. We rate it False.

PolitiFact - There is no evidence that ...
politifact.com

[org/2022/03/factchecking-claims-about-the-conflict-in-ukraine/](https://www.factcheck.org/2022/03/factchecking-claims-about-the-conflict-in-ukraine/)

FactCheck.org A Project of The Annenberg Public Policy Center

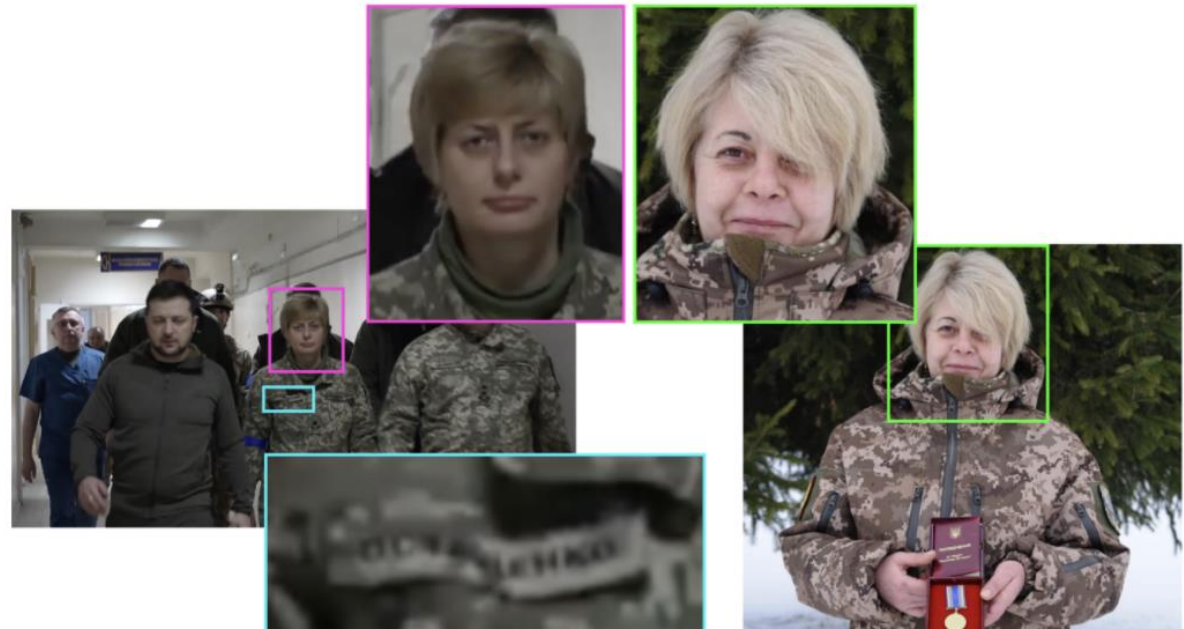
HOME ARTICLES ▾ ASK A QUESTION ▾ DONATE TOPICS ▾ ABOUT US ▾ SEARCH MORE ▾

FACTCHECK POSTS > FEATURED POSTS

FactChecking Claims About the Conflict in Ukraine

By *FactCheck.org*

The pro-Kremlin Telegram channel Война с фейками (“War On Fakes”), a propaganda channel that masquerades as fact-checkers, [suggested](#) that Zelenskyy pre-recorded his visit. As evidence, the channel claimed that Sergeant Inna Derusova, a woman they allege is visible in footage with Zelenskyy, died on February 26, implying that the event was previously recorded and that Zelenskyy had left Kyiv. While it is true that [Derusova](#), a senior field medic from Sumy, [died](#) on February 26 during a Russian artillery strike, she is not the same woman in the footage. The woman seen during Zelenskyy’s visit shares some visual similarities with Derusova, but there are also notable differences. First, the woman in the footage has a differently shaped nose and appears to be younger; second, she is wearing a name tag ending with the letters -enko. Stopfake.org, a Ukrainian fact-checking organization, [verified](#) that the woman in the footage is Tatiana Ostaschenko, Commander of Medical Services for Ukraine’s Armed Forces, rather than the late Sgt. Derusova.

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-russian-false-flag-operation-seeks-to-drag-belarus-into-ukraine-war/>

Kur meklēt informāciju krievu valodā?

 RUS. LSM.lv Replay Телевидение Радио Латвийские общественные СМИ

ВАЖНО » Covid-19 Украина Противостояние: Россия и Запад ТЧК / Т

МИР **ОНЛАЙН**

Нападение России на Украину: РФ заговорила об обмене пленными

Россия заговорила об обмене пленными и называет утечку данных об ее потерях «вейковым вбросом». Президент Зеленский дал понять, что готов обсуждать статус Крыма и Донбасса — но любые соглашения будет утверждать референдум

Сегодня, 9:40 **Дополнено 11:05**

Kur meklēt informāciju krievu valodā? II

svoboda.org/p/5921.html

Ы | 🔍

 Радио Свобода

ЭФИР

Свежий [выпуск аудионОВОСТЕЙ](#) Радио Свобода.

Слушайте [прямой эфир](#) и подписывайтесь на [наши подкасты!](#)

Новости Свободы. Что происходит
by Радио Свобода

LIVE

Побег из России и усиление репрессий

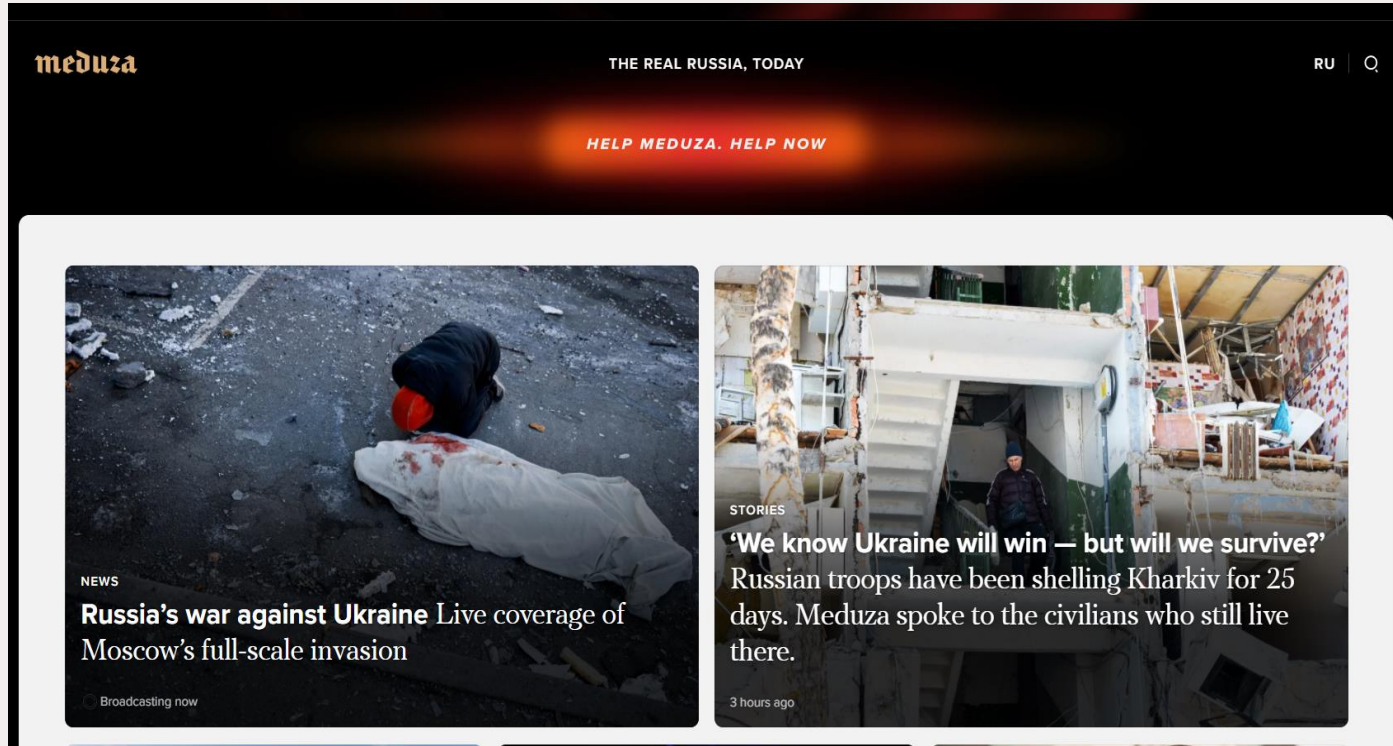
"У ЭТОЙ ВЛАСТИ НЕТ АЛЛЕРГИИ НА КРОВЬ"

0:00 0:30:19

Побег из России и усиление репрессий

Дальше

Kur meklēt informāciju krievu valodā? III

The screenshot shows the Meduza website interface. At the top left is the Meduza logo. In the center, it says "THE REAL RUSSIA, TODAY". On the top right, there are language options "RU" and a search icon. Below the header is a red banner with the text "HELP MEDUZA. HELP NOW". The main content area features two articles. The left article has a dark image of a body covered in a white sheet on a street, with a black bag and a red helmet nearby. The text below the image reads "NEWS Russia's war against Ukraine Live coverage of Moscow's full-scale invasion" and "Broadcasting now". The right article has a photo of a person standing in a damaged, shelled building. The text below the image reads "STORIES 'We know Ukraine will win — but will we survive?' Russian troops have been shelling Kharkiv for 25 days. Meduza spoke to the civilians who still live there." and "3 hours ago".

meduza

THE REAL RUSSIA, TODAY

RU

HELP MEDUZA. HELP NOW

NEWS

Russia's war against Ukraine Live coverage of Moscow's full-scale invasion

Broadcasting now

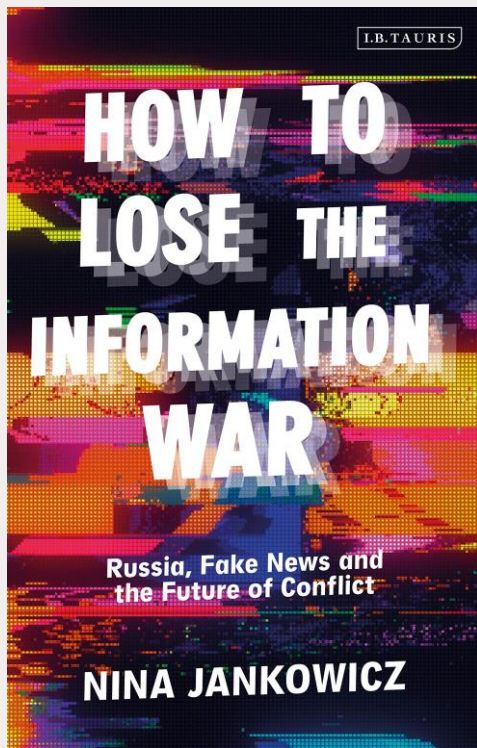
STORIES

'We know Ukraine will win — but will we survive?' Russian troops have been shelling Kharkiv for 25 days. Meduza spoke to the civilians who still live there.

3 hours ago

Noderīga grāmata!

22/03/2022

Nina Dženkoviča (*Nina Jankowicz*)

Pretēji padomju propagandai, kura izplatīja specifisku, komunisma-centrētu pasaules uzskatu, patlaban Kremlis sabiedrību šķeļ un maldina visā pasaulē ar vienu mērķi – Rietumu demokrātijas, kādu mēs to zinām, destrukciju (2019)

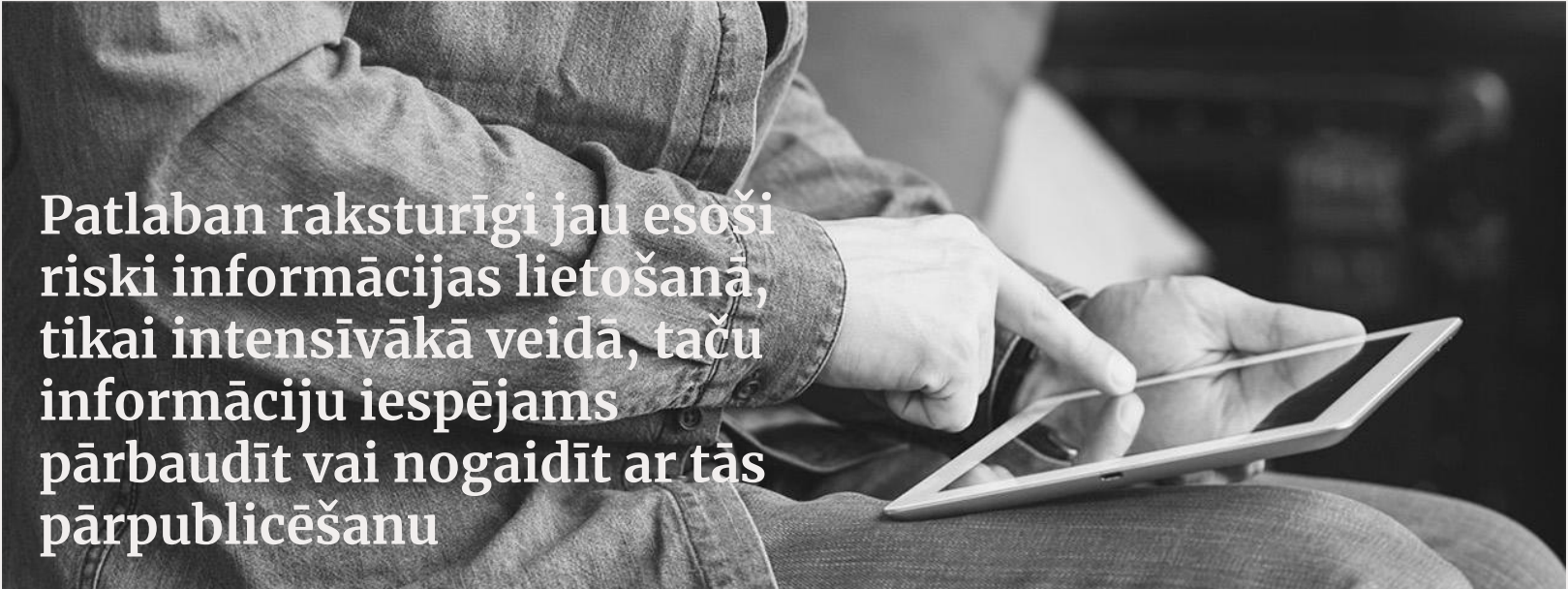
22/03/2022

Kad mēs pārstājam debatēt un protestēt, kad pārtraucam kritiski izvērtēt ziņas, nesaucam pie atbildības valdību, pārstājam likt savai balsij tikt sadzirdētai pie vēlēšanu urnām, Kremlis ir sasniedzis savu mērķi.

Nina Dženkoviča

Rezumējums

22/03/2022

Patlaban raksturīgi jau esoši riski informācijas lietošanā, tikai intensīvākā veidā, taču informāciju iespējams pārbaudīt vai nogaidīt ar tās pārpublicēšanu

Paldies par uzmanību!

22/03/2022

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

Dr.sc.comm. Klinta Ločmele

Klinta@gmail.com

CREDITS: This presentation template was created by **Slidesgo**, including icons by **Flaticon**, and infographics & images by **Freepik**